

Hurrengo hau, Platonen Errepublika liburuaren azalpena duzu.

Irakurriko dugun liburu-zatia, Errepublika idazlanaren VII. atalean topatuko dugu. Hamar liburuz, osaturiko idazlan hau, Platonek idatzitako idazlan importanteena dugu. Jorratzen duen gai nagusia, zuzentasuna edo justizia da, aztergai puntu gehiago agertzen diren arren, hala nola, ezagutzari buruzko teoria, metafisika, etika, pedagogia edota politika.

Edonola ere, liburu honetara hurbiltzean kontuan hartzekoak dira, oso, Platonen pentsamenduan, baita idazkietan ere, aurki ditzakegun berezitasunak. Honakoa, ez ohiko idazkia da nonbait, beste filosofo batzuen entseiuekin alderatuz gero, behintzat. Hasteko esan behar da Platon ez dela bere burutu-penekin uste sendo eta hutsezina erakusten duen horietakoa. Osterantzean, ezer ez dakiela aitortzea dela bere gogoetaren bultzagarria, han-hemen. Berak ez du bere burua jakintsutzat hartzen, are gehiago, jakintsu hartu izana iraingarria iruditzen zaio, Jaikoei soilik atxikitzen baitzaio jakituriaren jabe-tza, eta haien aldean gizakien jakituria xumea da.

Hori horrela delarik, ondoko testu honetan azalduko zaizun filosofia, egiaren benetako bilaketa gogoeta besterik ez da; egia bere eskuean ez duela jakitun egonik. Bere pentsakizunak, bai izateaz, bai aburu gisa ere. Izan ere, sarri askotan, unerik behinenetan ere, hau da, gogoetaldiaren bukaera aldera hurbiltzen ari dela dirudienean ere, duda-mudazko aldartea azaleratzen da. Kasu baterako, igoera dialektikoaren helmugan «bere baitango ongiari», «eguzkiari» berari, hots, erreallitatea ulertaraziko digunari begiratzeko betan dagoenean, ez dugula modurik oso-osorik ezagutzeko azalduko du.

Lehendabiziz filosofiaren munduan murgiltzen den ikaslearentzat, halako hausnarketa mota, iza-tez, bada lagungarria, filosofia atzman nahirik, elkarritzak eramango zaituen bidetik aurrera eginenez, zuk zeuk gogoetatzeari eragin beharko diozu eta. Azken batean, filosofia ez da norberak bakarrean ikasi beharreko burutazio trakets piloa, baizik eta taldean elkarrekin burututako gogoetaren jarduna.

Beste era batera esanda, Platonen idazkietan nabarmentzen zaigu ez dugula filosofiazko trataturik, elkarritzaketa baizik. Hortaz, eztabaidan parte hartzen duen solaskide baten izenburua jarri ohi dio idazkiari, zeren eta solasaldi bakoitzean jorratzen diren gaiak anitzak direnez gero, agi danez, mintzabide bat hautatzea Platonen zaila zitzaiion eta, nola edo hala.

Aipatu bezala, eta Errepublika idazkiari gagoziolarik, Platonek urratu zituen bide gehienak topa ditzakegu obra honetan, irudiz eta mitozko erakuspenez beteta. Horra hor, irakurleak irekiko dituen pentsamendu atalak. Hasteko, ikuskera metafisikoa, bi munduen arteko zatiketaz mintzo dena agertuko da. Bestetik, jakintzaren ezaugarriak, mailak eta eskurapena azalduko dira. Hiriaren geroari buruzko gogoetak ugariak dira, eta neurri batean elkarritzaketa osoaren muinean egongo dira. Gizakiak nolakoak garen, eta jatorriz, gure izateaz nolako iritzia dugun pentsagai izan dezakegu nonahi. Gure izaeraez egoera bortitzean bizi gara, eta askatuko gaituen bideak ere bortitza izan behar du, nork bere baitan dituen ahalmenak garatu nahi izanez gero, hau da, onbidea lortu nahian bagara.

Dena den, zerbait azpimarratzekotan, gainerako ikergaiak biltzen dituen gai bat edo beste nabarmentu beharrean, estatu zuzenaren antolaketa egingo duen hausnarketa gailenduko litzateke.

Zuzentasuna, egia eta idealen mundua irispidean jarri behar ditugu, gure ezagutzaren bidez bizi-tza jarraibide horien erara bidera dezagun. Ideien munduan daude gure idealak, nahi duenak idealak ezagutu eta bere bizitza haietara egoki dezan. Liburu hau, K.a. 374. urtean amaitu zuena, heldutasun aroan idatzi zuen, baita Fedon (heriotzari buruzkoa) eta beste liburu batzuk ere. Fedon delako liburu-ruan, zentzumenak eta materiazko mundua gure baitan akabatu behar ditugula adierazten zaigu, hilezinezko arima ideien mundura itzul dadin. Platonen filosofia osoaren bilduma izan daiteke Errepublika liburua.

Elkarritzeta honen nondik norakoak behar bezala uler ditzagun, eta bestetik VII. liburuan agertuko zaizkizun tirabira batzuk direla kausa, eta nondik datozen argi dezazun, segidan azalduko zai zu hamar liburuen laburpena.

Lehen liburua zuzentasunari buruzkoa da. Gainontzeko liburu atalak baino dexente urte lehenago idatzi omen zuen honakoa, estatuaren erronkari atariko hausmarketa gisa. Zuzentasuna zer ote den argitzen hamaika saio egin ondoren, hasierako jakineza aitortuz bukatzen dute lehen atala. Hasteko, solaskide batek dioenez, zuzentasuna norberari berez dagokiona ematea omen da. Akatsak akats, nork bere definizioa emanez igaroko da lehen atala. Bukaeran, Sokratek adieraziko du zuzentasuna arimaren osoko garapena dela, hau da, bere bertutea. Hori dela eta, arimaren berezko izae-raren arabera jokatzea, zoriontsu eta ongizatean bizi ahal izateko, horra zuzentasuna.

Bigarren liburutik laugarren liburura bitartean osatzen da beste zati bat. Gizakiaren hiru arima zatiengarteko oreka hiriarentzat ere eredugarria da. Beraz, hirian diren hiru gizarte taldeek, hau da, langileek, soldaduek eta agintariekin beren dohainak bete beharko dituzte, hala delarik, agintaria nagusia izango da, arrazoi arima beste arima zatiengarteko gainetik gailentzen den moduan. Soldaduei eman behar zaientzako heziketak musika eta soinketa ditu oinarri.

Bosgarren liburuan emakumeen eta gizonen arteko hartu-emanak nola egokituz zehaztuko du, esanez, emakumeari eman behar zaion heziketa ez dela gizonari ematen zaionetik desberdin du behar, biologiarekin bereizgarritasunak gorabehera. Biok ahalmen berdintsuak izanik, zeregin antzekoak izango dituzte, eta familiaren egitekoak desagertuko lirateke, behinik behin, soldaduei eta agintarieki dagokienez.

Seigarren liburuan filosofoaren eginbeharri helduko dio. Estatu idealetako gauzatutako filosofoak agintea lortzen ez duen arte, edota egungo agintaria, filosofoaren antzera, zinēz filosofatzeko gai ez den arte. Nor da, baina, benetako filosofoa? Jakin-minaz ikasten duena, eta inoiz asetu gabe jakinta bila ekinean aritzen dena. Benetako filosofoa, jatorrian izango du izatea ikertzeko grina, hortaz ez du filosofian ogibide gisa jardungo.

Zazpigarrenak, jarraian irakurriko duzuen liburua, honako atalketa hau dager. Hasieran, lehenengo hiru aitaletan zehar, haitzuloaren erakuspenaren bidez gizakion izaera moldatzen du, hezieraren eta hezierarik ezaren arabera. Uztarpean gaituen jakinezaren morrontzatik askatzeko heziketaren bortizkeria jasan behar du gatibuan (gu geuk), eta filosofo baten laguntzaz haitzuloaren kanpoalde-ra aterako da. Ateratakoan zer aurkituko duen, eta ostean zein urrats emango duen esplikatuko du Platonek.

Hirugarren aitaletik bostera arte, leizean agertu diren simbolean azalpena Platonek berak taxutu-ko du. Seitik hamabira bitartean, arima egia ikertzena bultzatzen duten ikaskizunak zein bere alde-tik azalduko du. Hamairutik hamalaura bitartean, dialektikaz mintzatuko da, eta harrezkero ikas-kizunak noiz eta nola irakatsiko diren azalduko du.

Zortzigarren aitaletik bederatzira, antolamendu politiko okerrak ditu mintzagai. Aurreko aitaletan taxutu duen gobernu idealetako hartzen du eredutzat, zenbait aginduera gaitzesteko. Hala nola timo-krazia, oligarkia, demokrazia eta tirania.

Horietan guztieta, pertsona ezegokiek gobernatuko dute. Timokrazian, kasu baterako, agintaria handinahia eta setatsua da, herri xumearenanako guztiz axolagabea. Horregatik, herriko jendearekin ankerra eta bihozgabea den modura, boteretsuarekin esanekoa eta errukiorra izan ohi da. Oli-garkian, bestetik, aberatsek hartuko dute agintea, ondasun gosea asegaitza dute eta.

Hamargarren atalean, olerkigintza, margogintza eta, oro har, arte-lanak mesprezatuko ditu hasierako lerroetan. Ostean, arimaren hilezkortasuna dela medio, hil ondoko zoriontasunaren askapenaz mintzo zaigu. Er izeneko pertsonaiaren kontakizun mitologikoa egiten digu, oraingo honetan. Er guda batean hil eta gero berpiztu egin zen, haraindiko mundu horretan ikusi eta gertatutakoa jaukitzeko. Hori horrela, aipatzen duenez, jokabide on zein txarraren arabera, hil ondoko bizitzan sariak edo zigorrak jasoko ditu arimak. Dena den, ongi zein gaizki jokaturik ere, goiz edo berandu, berriro itzuliko dira hurraren bizimodura.

1

—Ondoren —esan nuen— irudika ezazu gure giza izaera, heziera eta hezierarik ezaren arabera. Kontu egizu, bada, sarrera luzea duen lurpeko bizeleku bat, argitara zabalik dagoena. Bertan gizakiak umetatik bizi dira, zangoetatik eta lepotik lotuta. Halatan, geldirik daude, aurrerantz besterik begiratu ezin dutelarik, lokarriek ez baitiote burua jiratzen uzten. Haien atzealdean, urrutitik sute baten argitasuna atzematen da, eta gorago, sutearen eta atxilotuen artean, bide gora bat. Bidean barrena, ohartu beharko duzu hesia eraiki dela, titiriteroak ikusleengandik bereizteko jarri ohi denaren antzekoa, zeinen gainetik txotxongiloak agertzen baitituzte.

—Badakusat —esan zuen.

—Oraingo honetan, hesiaren altuera gainetik irudika itzazu denetariko tresneria daramatzaten gizon-emakumeak, eta giza zein abere estatuak harrizkoak, zurezkoak, denetarikoak gainditzen dituztenak. Eta pentsatzekoan denez, eramaileon arteko batzuk hizketan joango dira eta beste batzuk isilean.

—Bai arraroa zuk deskribatutako irudia eta atxilok —esan zuen.

—Gu bezalakoak —esan nuen—. Lehenengo eta behin, uste al duzu han egon direnek, beren buruez edo beren kideez, aurrez aurre dute leizean suak islatzen dituen itzalak izan ezik, besterik ikusten dutela?

—Nola —esan zuen— bizitza osoan zehar buruari mugitu barik eusten beharturik egon badira?

—Eta daramatzaten objektuez, ez al da berdin gertatuko?

—Zer besterik ikusiko dute, bada?

—Eta elkarrekin hitz egiteko aukera balute, ez al duzu uste hizketaldia aurretik igarotzen diren itzalei atxikiko litzaiekeela?

—Jakina.

—Eta presondegi hartan, atxilotuen atzetik dabilen norbait mintzo den bakoitzean, atzetik oihartzunik baletor, igaroz doan itzala mintzo dela ez al diote iritziko?

—Bai horixe, ala Zeus! —esan zuen.

—Beraz, dudarik ez da —esan nuen—. Horrelakoek gauzen itzalak benetakotzat hartuko dituzte.

—Besterik ezin da izan —esan zuen.

—Kontu egiozu, bada —esan nuen— zer gerta-tuko litzateke kateetatik askatu, beren zentzugabe-keriaz osatu eta giza izaeraren arabera, jarraian azaldu bezala arituko balira? Haietariko bat edo beste lokarrietatik askatu, bat-batean zutitu, lepoa jiratu, eta argitara begiratzen behartuko balitz, hau guzti hau egindakoan min hartuko balu, eta argi distiragatik lehen begiztatzen zituen itzalei oraingoan begiratzerik ez balu, zer erantzungo luke norbaitek esango balio lehengoak alferreko itzalak zirela, eta oraingo honetan benetakoetatik askoz hurbilago dagoela? Bestetik, iragan diren objektuak zer diren galdetuko balitziae, ez al duzu uste aho bete hortz egongo litzatekeela, eta lehen ikusten zituenak oraingoak baino egiazkoagoak direla erantzungo lukeela?

—Askoz ere egiazkoagoak —esan zuen.

2

—Eta argiari berari begiratzen behartuko banu, ez al duzu uste begietan min hartuta alde egingo lukeela, erraz ikus ditzakeen objektuetara itzultzearen, honakoak zehatzagoak direlako ustetan?

—Hala da —esan zuen.

—Eta nor edo nork handik indarrez eramango balu —esan nuen— malda gogor eta latz hartatik gora behartuz, arrastaka eguzki argiraino heldu arte utzi barik, ez al deritzozu narraz eramanez gero atsekabekoa litzatekeela, eta behin argitaraino helduz gero, begiak argitan blai dituelarik, ez al duzu uste egiazko gauzetatik bat berari ere begiratu ezinean egongo litzatekeela?

—Horixe bai, oraingoz bederen, ezindurik legoke.

—Ene ustez 'ohitu egin beharko luke, goialdeko gauzak ikustera ailegatu ahal izateko. Erraz modura ikusiko lituzkeen lehenengoak itzalak lirateke; ostean, uretan islatutako giza irudiak eta gainerako objektuenak. Ondoren, zerukoak eta zerua bera, ilargiaren zein izarren argitan gauez errazago begiztakoa litzinke, eguzkia eta ingurukoak baino hobeki.

—Jakina.

—Eta azkenik, nire ustetan, eguzkia bera den bezalaxe ikustatzeko moduan legoke, ez, ordea, uretan nahiz beste inon islatutako eguzkiaren irudia.

—Hala beharko luke izan —esan zuen.

—Ostean, eguzkiari dagokionez, ebatziko luke bera dela urtaroak eta urteak egiten dituena, mun-

du ikusgarria arautzen duena, bai eta beraiek begiztatzen duten ororen egilea ere.

—Bistan da —esan nuen— pentsamendu horietara helduko litzatekeela.

—Lehen begira zituzten itzaletatik zeintzuk atzettik, zeintzuk aurretik igarotzen ziren beste inork baino zorrotzago eta hobeki barrundaturik, gertatuko dena igartzeko gai direnentzat sariak edota ohoreak baleude, uste al duzu omenduen bekaizkoa izango dutela, ala, Homerori gertatu bezala, ez al lukete bortitzago opatuko «nekazarria izanik beste gizon txiro batentzat lanean jardun» eta jasan ahal ahsan, lehengo duda-mudako bizimodura itzuli baino?

—Hala uste dut nik —esan zuen— alegia, beste edozein biziera hasierakoa baino nahiago duela.

—Kontu egiozu orain honako honi —esan nuen—: berriro behera bueltatzekotan, lehengo lekura itzuliko balitz, begiak ez al litzaitzko itsutuko, eguzki argiari bat-batean alde egindakoan bezala?

—Bai horixe —esan zuen.

—Eta beti kateaturik egon direnkin, itzalak ozta-ozta begiztatzetan dituenak, ohitzeko aldi luzea behar baitu, berriro mintzatu beharra balu, eta han goian egonik, begiak makaldurik dakartzala ikusita, barrukoek ez al liokete barre egingo, eta hara gora igotzea ez duela merezi esango? Eta inor askatzen eta igoarazten saiatuko balitz, hari oratzeko ahalbidea izanez gero, ez al lukete erailko?

—Noski —esan zuen.

3

Izan ere —esan nuen— honako irudi hau bere osotasunean aplikatu beharra dago, Glaukon adiskidea, lehenago esandakoari. Begiz ikusgarria den eremua presondegiarekin alderatu behar da, eta bertako suaren argia eguzki indarrarekin. Gora igotzea eta horko gauzak atzematea, mundu ulergarrirainoko arimaren igoerarekin alderatzen baduzu, nire iritzikoa izango zara, zuk ezagutu nahi duzun eran, nahiz eta Jainkoak soilik dakieng egiazkoan den.

Azkenik, bada, hona hemen ene iritzia. Ulergarriaren munduan atzematen den azkena ongiaren ideia da, nekez atzmanen ere. Behin susmatuz gero, gauzeten den alderdi zuzen eta eder guztien

zergatia dela ebatzi behar da; beste aldetik, mundu ikusgarrian argia eta argiaren emailea sortu dituen eran, mundu ulergarrian egiaren eta ezagumenaren sortzailea dugu ongia, eta berau atzman behar du bitzitz pribatuan zein publikoan zentzunez jokatu nahi duenak.

—Ni ere zure iritzikoa nauzu —esan zuen— ulertu ahal dudan neurrian.

—Izan ere —esan nuen— hurrengo honetan ere arrazoia eman iezañazu: hortaratu direnek giza kontuetan nahastu nahi ez izatea ez da harritzekoa, osterantzean beren arimek goian egon nahi dute,

ene iritziz zentzuduna baita lehen aipatutakoarekin alderaturaz gero.

—Zentzuduna da, bai horixe —esan zuen.

—Eta zer? Oraindik gaizki ikusi eta inguruko ilunbetara nahikoa ohitura egon gabe, epaitegietan edo beste edozein lekutan horrelakorik sekula atzemantza ez dutenekin bidezkoaren itzalei buruz eztabaidatzera behartuta balego, zuretzat, harritzeko al da —esan nuen— jainkotiar izakien ikuskizunetik giza huskerien ikuskizunera igarotzean inor baldar eta barregarri agertzea?

—Ez da ez, inor harritzeko —esan zuen.

—Beraz, zentzunekoak gogoratu beharko du, bi erara eta bi ziogatik lausotu ohi direla begiak:

argitik ilunbera eta ilunbetik argitara igarotzean. Behin pentsatuz gero arimari ere gauza bera geratzen zaiola, norbait nahas-mahasean dagoela: igarri eta ikuskarien muinari erreparatzen ez dakiela ikusiz gero, ez dio arinkeriaz barrerik egingo, eta bai pentsatuko bizitza argitsuago batetik etorririk, ohiturarik ezak itsututa ote dagoen, ala jakinezatik argi indartsuago batera etorrita gehiegizko argiak itsuturik dagoenentz. Halatan, lehenari zorioneko iritziko, eta bigarrenari errukia izango diogu, eta bigarren honetaz barre egin nahiko balu, argitasunetik etorritakoaz baino irrigarriagoa litzateke bere barre-algara.

—Diozuna oso da zentzuneko —esan zuen.

4. ZENTZUNAK

—Beharrezkoa da, beraz —esan nuen— aurreko egia izatekotan, guk honela iriztea: heziera ez da batzuek erakutsi nahi duten bezalakoa. Dioten legez, nik uste, jakituria ematen diote jakituririk ez duen arimari, begi itsuan ikusmena ipintzen duten bezala.

—Halaxe da, haietako legez —esan zuen.

—Oraingo gorabehera honek erakusten digu —esan nuen— nork bere ariman duen ahalmenak, ikasteko ahalbideak, alegia, jaio diren gauzakietatik alde egin behar duela, arima oso-osorik delarik, begia ilunbetik argitara gorputz osoarekin batera itzuli ezin den moduan, harik eta izatea, bai eta izatearen alderdirik distiratsuena ere, ongia kasurako, atzemateko gai izatera ailegatu arte, begia ilunbetik argitara bihurtzeko, ezta?

—Bai hala da.

—Hortaz —esan nuen— heziera honelakoa da: adimena aldatu eta zuzentzeko biderik errazena eta eraginkorrena bilatzeko trebezia, ez, bada, ikusmena ezartzeko, baizik eta ikusmenaz hornituta izanik, behar den lekurantz biratu eta begiratzeko.

—Hala dirudi —esan zuen.

—Eta gainerako ahalmenak, arimarenak, baliteke gorputzezkoen tankerakoak izatea, zeren hasieran egon ez arren, ariketaz eta ohituraz geroago sortuak izan baitaitezke; ezagumenari dagokionak, aldiz, jainkozkoago dirudi bere indarra egundo galten ez duelako, on eta mesedegarri edo txar eta kaltegarri suertatuz, nola eramatzen den. Ez al zara ohartu bihorgabeko eta burutsuek zein zorrotz

jokatzen duten, eta zein argi burutzen duten egin nahi dutena, ez baitute ikusmen ahulik, azken batean gaiztakerien eskuean dagoelarik, zenbat eta burutsuago orduan eta handiagoak izango dira arimak egingo dituen bihurrikeriak.

—Ohartu ez naiz, ba —esan zuen

—Bada —esan nuen— sabelkoikeria eta abarreko gurariak, berunezko bolak bezala arimaren begirada beherantz bihurturik dutenak txikitistik kimatu edo ebaki izan balira, halako atseginetatik arima askatuta, egiarantz begira egon balitz, barruan diren gizon-emakumeen beraien arimak argiago ikusiko luke, oraingo honetan ikusten duena begiratu beharrean.

—Zentzuneko —esan zuen.

—Eta zer? —esan nuen— esandakoaren arabera, ez al da zentzuneko pentsatzea heziera gabearak, egiatik aldendua, ez direla inoiz egokiak izango hiria gobernatzeko, ez eta azkenera arte ikasten dihardutenak ere? Batzuek, bakarrean edo taldean, beren jokabidea hara bideratzeko, bizitzan jakineko helbururik ez dutelako, eta bestetsuek zorioneko irleton daudelakoan, ez baitute horretan (politikan) jardungo.

—Egia da —esan zuen.

—Hortaz, gure zeregina da —esan nuen— hiri sortzaileona alegia, onentsuenak ikasketa hauetara bultzatzea, lehen esan baitugu bikaina dela, eta ongia ikus dezaten eta aipatutako igoera hura egin; behin igota, ikusmenaz gozatuz, bere eskuetan jartzen dena ez zaie onartuko.

—Eta zer ote da?

—Han goian geratu —esan nuen— eta berriro behera atxilotuengana joan nahi ez izatea, ez eta beraien lankide eta ohorekide izateko nahia ere ez

zaie eskura jarriko, ohoreak gutxi zein asko balio izanik ere.

—Orduan, bada —esan zuen— kalte egingo al diegu, eta bizitza txarragoa emango, hobeto bizi-zeko aukera izanik?

5. HIRIETAN

—Adiskide maitea, berriro ahaztu duzu —esan nuen— legeari ez zaiola interesatzen egundoko zoriontasunaz gozatzen duen gizatalderik egotea; osterantzean, hiri osoan zoriona zabaltzen ahale-ginduko da, eta konbentxituta edo behartuta hiri-kideen artean bizikidetasuna ere sartzen, bakoitzak taldearen mesedetan eman ditzakeen laguntzak emanaraziz. Legeak berak tankerako gizon-emakumeak hezitzen ditu, ez baina, norberak nahi duen eran jarduteko, baizik eta estatuaren batasuna lortzeko asmotan.

—Bai hala da —esan zuen— ahaztuta nuen.

—Kontu egizu —esan nuen— gure artean dau-den filosofoei ez diegula kalterik egingo, ordea, hitz zentzuzkoak erabiliz behartuko ditugu beste-en ardura eta zaintza har dezaten. Beste hirietan dauden beren gisako hirikideak hiriko zereginetan parte hartu ez izana ulertzeko da, nor bere kasa hezitzen baita, eta bere heziera inori zor ez dionak ez du ezer ordaindu beharrik. Horrez gainera, adieraziko diegu guk sortu ditugula, beren onerako eta gainerako hirikideen onerako, erlauntzeten bezala, buruzagiak eta erregeak izan daitezzen, beste hirie-takoak baino hobeki heziak, filosofia eta politika batera jar dezaten. Izan ere, banan-banan zuen kideen bizilekura jaitsi eta ilunetan ikusten ohitu behar duzue. Behin ohituz gero, barrukoek baino mila aldiz hobeto ikusi eta ezagutuko duzue irudi bakoitza zer den, zuzena, ongia eta ederra egijatan ezagutu baitituzue. Hau honela, gure hiria egunaren argitan biziko da, eta ez ametsetan, gaur egun gehienak bizi diren moduan, huskeriak direla eta ez direla, edota agintea lortzearren on handia bai-litzan, borrokan elkarrekin ari dira eta. Ene ustetan, egia, aldiz, honakoa da: agintari izango direnak agintea eskuratzeko grinean ez dauden hirietan bizierarik onena izango dute, beste inon baino isti-

lu gutxiagorekin, eta bestelako agintariak dituen hirian bestela gertatuko da.

—Ezin uka —esan zuen.

—Uste al duzu hau entzunik, ikasleek ez dutela gure esana beteko eta txandaka dagokien auzolan-nari uko egingo diotela, ideia hutsen alorrean elkarrekin bizitzearen denborarik gehiena?

—Ezinezkoa da —esan zuen— gizon-emakume zuzenak izanik, gauza zuzenak aginduko dizkiegu eta. Hala ere, haietariko bakoitzak ezin ukatutzat hartuko du gobernua, hirietan han-hemenka agin-tea izan ohi dutenak ez bezala.

—Bai ba —esan nuen—. Agintea izango dute-neei gobernariarena baino bizimodu hoberik eskaintzeko parada baduzu, baliteke zuk ongi gobernaturiko hiria izatea, benetako aberatsek gobernaturako hiri bakarra izango baita, ez uretan aberatsa, zoriontsu izateko oparo aberastu behar denaz baizik: bizikera on eta zentzuneko. Politikan jardungo duten ondasunzaleak etekinak harrapatu-ko dituztelako ustetan politika zereginetara bada-toz, ez da ezer onik. Agintea borrokatoki bihurtzen denean, borrokaldiak beraiek eta beraien hiria hon-datuko ditu.

—Bai horixe —esan zuen.

—Benetako filosofoaz landa, ezagutzen al duzu zeregin politikoa gutxiesten duen beste inor?

—Ez, ala Zeus! —esan zuen.

—Ez da komeni gobernu lanetara zuzentzea agintea gutiziatur, bestela, aginte egarri direnak elkarren aurka borrokatuko dira.

—Zelan ez?

—Nortzuk behartuko dituzu hiriaren zaintza bere gain hartzera, Estatuaren aginteraz ikasienak izateaz gainera, beste ohore batzuk merezti eta politikoarena baino bizimodu hobea daramatenak izan ezik?

—Beste inor ere ez —esan zuen.

—Gauzak horrela, aztertuko al dugu nolako heziera eman eta nola aterako ditugun argitarar, beste batzuk ere Hadesetik Jainkoenganaingo igo ziren bezala?

—Jakina! —esan zuen.

—Antza denez hau ez da ahuntzaren gauerdiako eztula, baizik eta gauetik benetako egunera, izatera bertara bihurtzea, egiazko filosofia den hori.

—Hain zuzen ere.

—Ez da aztertu behar jakintzetatik zeinek duen halako indarra?

—Noski bada.

—Izan ere, zein izan daiteke arima jaoi denetik betiko izatera erakartzen duen jakituria? Honako hau bururatzentzat. Ez al duzu adierazi gaztetan ezinbestez guda atletak izan behar zutela?

—Hala da.

—Ondorioz, bilatzen dugun jakintzak honakoa izan behar du, aurrekoa izateaz gainera.

—Zer, bada?

—Guda gizonentzat alferrekoia ez izatea.

—Beharrezko da —esan zuen— ahal bada bederen.

—Lehen lehenik soinketaz eta musikaz hezikoz ditugu.

—Horixe —esan zuen.

—Soinketari dagokionez, jaoi eta suntsitzen denari ezartzen zaio, gorputzaren hazieraz eta gainbeheraz arduratzentzat.

—Hala dirudi.

—Orduan ez al da izango bilatzen ari ginen jakintzaagai?

—Ez, ez da.

Musika izango al da, hasieran deskribatu dugun eran?

—Gogoratzentzat, musika soinketaren osagarria besterik ez da: zaindariak ohitura bidez hezten ditu, harmoniaz baliatuz halako propor-

tzioa ezartzen die, ez, ordea, ezagutza, erritmoaren bidez eurritmia; eta kontakizunei datxekionez —jarraitu zuen esaten— egiazkoek zein alegiazkoak beste ezaugarri batzuk erakusten zituzten, hauen erara. Baino zuk nahi bezala irakasten duen jakintzarik ez zegoen bertan.

—Zehaztasun handiz gogoratzentzat —esan nuen—. Bada, izan, ez zuen ezer ez. Hortaz, Glaukon adiskide, zein izan daiteke bila zabiltzan jakintza? Guk deritzogunez, arteak arbuiagarriak dira.

—Jakina! Musika, soinketa eta arteaz gainera zein zientziarik gelditzen zaigu, dagoeneko?

—Hiru horiek alde batera utzita, beste zientzia bat aurkitzerik ez badugu, har dezagun guztieta hedatzen dena —esan nuen.

—Zein ote?

—Adibide baterako, lehenengotan ikasi beharrekoak, argudiaketa eta antze guztiekin erabiltzen dutena, hain da orokorra.

—Zein, gero? —esan zuen.

—Ohikoa —esan nuen— bata, bia eta hirua ezagutzen dituena. Azken batean, zenbakia eta kalkulu izena jarri diot nik. Ezagupide eta antze guztiekin ez dute horretaz baliatu behar, ala?

—Jakina —esan zuen.

—Zientzia militarrak berdin jokatzen du, ez ala? —esan nuen.

—Izan beharko —esan zuen.

—Izan ere, Palamedesek bere trajedietan behin eta berriro agertzen digun Agamenon erabat barregarria da. Berak dioenez, zenbakiek berorrek asmatu eta gudarostearei lekua ezarri zion Ilionen aurrean, itsasontziak eta gainerakoak ere berak zenbatu zituen. Dirudienez aurretik zenbatzen zekien inor ez ei zegoen, eta Agamenon berak ez zekien ez eta zenbat oin zuen ere, ez baitzekien kontatzen. Nolako buruzagitzat duzu hori?

—Hau egia balitz, zeharo bitxia —esan zuen.

—Guda gizonarentzat ezinbestez jakin beharreko ezagupidea, zenbaketa eta kalkulua ditugu, hala baderitzozu.

—Beste edozer baino gehiago —esan zuen— armadako antolaketaz zertxobait ulertu nahi izatekotan, eta are gehiago gizalegekoia izateko.

—Beraz, nire iritzikoa zara jakintzagai honi dagokionez? —esan nuen.

—Zer, bada?

—Bilatzen ari garen horietako bat izan daiteke, ezagutzara daramana, nahiz eta izaterantz erakarteko guztiz egokia den, inork ez du behar bezala erabiltzen.

—Zer esan nahi duzu? —galdetu zuen.

—Nik deritzodana erakusten saiatuko naiz —esan nuen—. Sailkatuko ditudanak, guk aipatutako helmugara bideratzeko gai ote diren esaidazu, nik esan bezala argiago den ikus dezagun.

—Ekin —esan zuen.

—Kontu egizu —esan nuen— zentzumenaren objektuen artean, batzuek ez dute adimena ikertzea bultzatzen, zentzumenak berak argi asko ebaisten baititu; beste batzuek, berriz, jo ta ke ikertzena daramate, zentzumenek ez baitute ezer taxuz ebasten.

—Bistan dago —esan zuen— urrutitik ikusitakoak eta itzala duten margoak dituzula gogoan.

—Nik esandakoa ez duzu guztiz ulertu —esan nuen.

—Zer adierazi nahi duzu? —esan zuen.

—Ikertzena ez daramatenak —esan nuen— bi datu aldi berean kontrajarrita jotzen ez dituztenak dira, eta aurkako jotzen dituztenak daramatenak dira. Bai urrutitik bai hurbileti ikusita, zentzumenak ez du ebaisten hau ala kontrakoa denentz. Hala ere, diodana hobeto ulertuko duzu, era honetara. Hona hemen hiru atzamar: erpurua, erakuslea eta nagia.

—Ederki —esan zuen.

—Kontu egizu hurbileti begiratzen ari natzaieila; hiae buruz honela deritzot.

—Zer?

—Haietariko bakoitzak atzamar bat dirudi, basterrean zein erdian egotea bost axola zaio, zuria zein beltza, lodia zein mehea, edota beste edozein tankera batean ere. Gizajende gehienaren arima ez dago behartuta adimenari galdezera atzamarra zer den; ikusmenak inoiz ez baitu atzamarrean atzamarraren aurkakorik atzematen.

—Ez, izan ere —esan zuen.

—Hortaz —esan nuen— ohikoa denez gero, gauza batek ez du adimena pizten.

—Bistakoa da.

—Eta zer? Txikia ala handia ote den ebaizteko, ikusmenak argiro bereizten al ditu, erdian ala aldamean dagoenentz gogoan hartu barik? Eta gauza bera ukimenarekin lodia ala mehea, biguna ala gogorra den atzemateko. Gainontzeko zentzumenek ere ez al dituzte gaizki adierazten ikuspegি horiek? Zeren eta biguna den ebatzi beharra duenak ere gogorra den asmatu behar baitu, eta ondorioz arima ohartarazten du gauza bera aldi berean gogorra eta biguna dela.

—Hala da —esan zuen.

—Hori dela eta —esan nuen— halakoetan derrigorrez arimak aho bete hortz galde egiten dio bere buruari gogorra zer ote den, gauza bera gogorra eta biguna dela esaten baitu, eta arina zer den, zentzumenak adierazten baitu arina astuna dela eta astuna arina.

—Bai horretan —esan zuen— horra hor arimarentzako adierazpen bitxiak, argibidea eskatzen dutenak.

—Zentzuneko da —esan nuen— honelakoeitan arimak kalkulua eta adimenari dei egitea, denak batera ikertzeko asmotan iragarritakoak banako bat ala biri dagozkien.

—Nola ez?

—Eta bi bezala agertuz gero, ez al da haietariko bakoitza azalduko banako eta bereizitzat?

—Bai.

—Esanak esan, haietariko bakoitza bakarrekoa boda, eta biak bilduta ere bi baldin badira, biak bereizitzat hartuko ditu, bestela, bereiziak ez balira ez lituzke banako bi lez, bakarreko lez baizik.

—Baiki.

—Halan delarik, ikusmenak handia eta txikia atzematen ditu, ez baina bereizirik, nahasian baizik. Bai, ezta?

—Bai ba!

—Eta halako nahasmendua argitzeko, handia eta txikia bereizirik, eta nahasian, antzematera behartuta dago adimena, ikusmena ez bezala. Ados?

—Ederki.

—Honako honetatik abiatuta, txikia eta handia zer ote diren galdera egiten dugu, ez hala?

—Horrelaxe da.

—Era honetara, ulegarria batetik eta ikusgarria bestetik bereizten ditugu.

—Ezin uka!

—Beraz, adimenaren eragileak eta ez eragileak arestian antzemandakoan, horixe aditzera eman nahi nuen, bai eta zentzumenetatik sartutako datuak ere elkarren aurkakoak izanez gero, adimenaren bultzataileak direla, bestela ez dute gogotarik sorrarazten.

—Hortaz, zenbakia eta unitatea zernolakoak dira?

—Ez dut argi —esan zuen.

—Esandakoaren arabera erabaki ezazu. Unitatea, antzematen bada, edota zein edo zein zentzumen bidez argiro eta bere baitan jasotzen bada, ez du esentzieta erakarriko, atzamarraz lehen esan bezala; berarekin batera aurkako igarpenik asmatuko balitz, aldiz, nork ebatziko beharrezkoa izango da, eta ondorioz, ezbaian egonik, ikertzeari emango dio, unitatea bere jatorrian zer den galdeztuz. Alde honetatik, unitatearen atzemaketa izaterantz arima bihurtu eta bideratzen duen horietakoia izango dugu.

—Aurreko hau —esan zuen— neurri handibatean unitatearen ikuskizunarekin gertatzen da, gauza bera, banako eta mugagabeko aniztasun lez atzematen baitugu.

—Unitatea honelakoa bada —esan nuen— ez al zaio berdin gertatuko gainerako zenbakiei?

—Hala da.

—Horregatik, egiarantz zuzentzeko baliotsuak dira biak.

—Bai, zeharo egokiak.

—Ondorioz, ikaskizunok, bilatzen ari garenetaakoak dira. Izen ere, jakituria horien ikaskizuna beharrezko zaio soldaduari, taktika dela eta, eta filosofari sorreraren alorretik jalgi eta esentziekin biltzeko, lortu ezean, ez bailitzateke sekula kalkulatzaile edo arrazoiduna izango.

—Hobe ez —esan zuen.

—Gure zaintzailea soldadua eta filosofoa al da?

—Bai horixe.

—Ondorioz, Glaukon, honako jakintzagai hau legez jarriko dugu indarrean, eta hirigintzaren goreneko erantzukizuna izango dutenak konbentzituko ditugu kalkuluari hel diezaioten, eta horretan saiatzeko ez azalean, bazik eta sakonean, zenbakien izatea adimen hutsez atzman arte. Ez dute horretan jardungo tratulari eta saltzalak bezala, salerosketei begira, gudari baino, eta sortzetik egiara eta esentziara bilakatze erraza egiteari begira ere zenbakiek landuko dituzte.

—Egia biribila —erantzun zuen.

—Bada —esan nuen— zenbakien zientziaz ari garelarik, ohartzen naiz alderdi anitzetik zein berezia eta mesedegarri den guk lortu nahi duguna lortzeko, baldin eta ezagumena zabaltzeko lantzen bada, eta tratuetarako.

—Zergatik? —esan zuen.

—Arestian esandagoagatik: arima oso gorantz eraman eta zenbakiez hausnartzera behartzen due-lako, eta ez du onartzen inork gauzaki ikusgarri edo ukigarri duen zenbakirik gogoan hartzerik. Jakin badakizu, hala uste dut nik, gauza hauetan jakitunak unitatea banatzen saiatzen denaz barre egin eta baztertuko egingo duela. Are gehiago, zuk banatzen baduzu, beraiek biderkatuko, unitatea zenbait saileko batura gisa agertuko den beldur direlako.

—Arrazoia —baietsi zuen.

—Zer uste duzu, Glaukon? Norbaitek galdetuko balio: «Bai gizon-emakume bereziak! Zein motatko zenbaikiak dira eztabaidean dituzuenak, non unitateak zuek esan bezalakoak baitira, alegia, denak elkarren berdinak, elkarrekiko bereizkuntza txikienik ere ez dutenak, eta bere baitan atalik gabeak? Zer uste duzu erantzungsotutela?

—Pentsatu besterik ez duten gauzak direla eta pentsatu ezik maneiatarik ez dutela.

—Ene adiskide, honelako jakituria —esan nuen—, egiatan beharrezkoza zaigu, adimena era-biltzen behartzen baitu arima, jatorrizko egia lortzeko.

—Egiatan —esan zuen— bai horixe.

—Eta zer? Ohartu zara senez kalkulatziale trebeak zientzia guztiak, edo, agudo ulertzen dituela, eta pertsona traketsak ikasgai honetan heziz gero, behinik behin, lehen baino azkarrago bihurtzeko atarramentua lortzen dela.

—Bai horretan —esan zuen.

—Ikasten eta horretan jarduten duenaren ikuspegitik, honako hau baino ikaskizun neketsuagorik aurkitzea ez zaizu erraz izango.

—Ez, horixe.

—Hauengatik guztiengatik ez da alde batera utzi behar, onentsuenen hezieran, aldiz, ezarri beharra dago.

—Zure iritzikoa nauzu —esan zuen.

9

—Orain artekoa, bada, esan gabe doa, eman dezagun ziurtzat. Jarraian doan bigarrengoa elea aztertu behar dugu, zertan zaigun interesgarri.

—Zein? —esan zuen— geometria al da zuk diozuna?

—Horixe bera —esan nuen.

—Guda kontuak geometriari lotzen zaizkiola gogoan izanik, bistan da axola zaigula —esan zuen—. Kanpamenduak kokatu, lekuak hartu, gudarosteak batu eta banatzeko orduan, bai borrokaldietan bai ibilaldietan gudarosteek burutzen dituzten beste ekintzitarako ere geometriaz jantzita dagoenak eta ez dagoenak ez du berdin jardungo.

—Hala ere —esan nuen— halakoak egiteko, geometria eta kalkulu atal txiki batekin nahikoia litzateke. Ordea, lehen adierazitako helburura horretatzeko, hau da, ongia errazago antzemateko asmoz, geometriaren atalik behinena da oraingo honetan aztertu behar duguna. Den izakirik zoriontsuena asmatzeko arima bihurtzen duena, kosta ahala kosta antzeman beharrekoa, horretarako baliotsua da eta.

—Ongi da —berretsi zuen.

—Azken batean, esentzia ikustera behartzen badu, mesedegarria da, eta sorrerakoa ikustera behartzen badu ez da mesedegarria.

—Egitan, hala da.

—Beraz, hona hemen, geometriaz dakien orok, gutxi jakinik ere, ezbaian jarriko ez duena: honako zientziarekin gertatu ohi da hortan jarduten dute nek esandakoaren aurkakoa.

—Zelan? —esan nuen.

—Beren hizkuntza barregarria da oso, azalpenak ematean, jardunean egongo balira bezala

mintzatzen baitira geometrialariak, ekintzari begira, alegia. Hots handiko mintzoak erabiltzen dituzte, besteak beste, laukiak egiten dituztela, luzatu, gehitu eta honelako asko. Dena den,ene ustez ezagutzarako landutako ikaskizuna da.

—Bai horretan —esan zuen.

—Jarraiko honetan ere ados egongo zara, ez ala?

—Zertan?

—EZ behin jaio, behin hiltzen dena, baizik eta betiko izatea duena ezagutzeko lantzen dela.

—Ezer gutxi axola zait zurekin bat egitea —esan zuen— izan ere, geometria betiko izatearen ezagutza da.

—Beraz, adiskide jatorra, arima egiarantz era-karriko du, eta gogamena filosofia gisara hezik, gorantz daramana ez beherantz, gaur egun ez bezala.

—Jakina —esan zuen.

—Horregatik, zure hiri ideal horretako kideei aginduko diegu ez dezaten geometria alde batera utz, bere onura osagariak ere ez baitira makalak.

—Zein? —esan zuen.

—Gudari dagokionez zuk aipatutakoez gainera, beste edozein jakintza esparru bat aditu ahal izateko, geometriaz ikasiaren eta ikasgabearren artean alde handi samarra da.

—Bai, ala Zeus!, aldea izugarria da —esan zuen.

—Honakoa, gazteentzako bigarren jakintzagai ezarriko al dugu?

—Bai horretan —esan zuen.

10

—Hirugarren astronomia ezarriko al dugu? Ala, ez al zara nire iritzikoa?

—Baiki —esan zuen— zeren hil eta urteko sasoia ongi asko bereizteko gauza izanik, nekazariarentzat eta itsas gizonarentzat ez ezik, gudariarentzat ere jakingarria baita.

—Barregarria zara —esan nuen— herri xumenaren beldur zarela dirudi, baliogabeko jakintzagaiaiak ezartzen dituzulakoan. Haatik, sinesgaitza

den arren, ikasketa hauen eraginez, beste eginkizunetan itsutsu eta hondatuta dagoen horretan adimena garbitu eta piztu izana ez da, ez, kontu makala. Egia ezagutzeko gai den bakarra izanik, hamar mila begik baino gehiago arimak merezia du onik ateratzea. Horrekin bat datozenek ezin neurutzkoia iritziko diote zure berbaren zuzentasunari, aldiz, horretaz ohartu ez direnek pentsatuko dute, zuk diozuna hutsala dela, aipatu ikas-

keteak onura aipagarririk lortzen ez dutelakoan. Honezkeron kontu egizu, bada, norekin mintzatzen zaren, ala kasurako ez batekin ez bestearekin berbarik egin gabe, ez ote zaren zure kautan berbarik egiten ari, argudiaketak zure buruari zuzentzen dizkiozularik, beste inork ere hortatik etekinak jaso ditzakeen arren.

—Horixe da nahiago dudana: hitz egin, galde egin eta erantzuna eman, nire mesederako batez ere.

—Orduan —esan nuen— atzera egizu, geometriaren ostekoaz pentsatzean okertu egin gara eta.

—Zer uste genuen, ba? —esan zuen.

—Azalera ostean —esan nuen— trinkoa hartu dugu, mugitzen dagoena, bere baitan hartu beharrean. Zuzenekoa da, nik uste, bigarrenaren ostean hirugarren ikuspegitik gogoan hartzea, hau da, kuboa batetik eta sakonera duena bestetik.

—Halaxe da —esan zuen—. Hala ere, kontu hori oraindik orain, argitu gabe dago.

—Aurrekoari lotuta, arrazoia bikoitza dela eta ez dela —esan nuen— ikasketa horiek, berez zailak, behar beste estimatzen dituen hiririk ez dagoenez, ikerkuntza lana makala izan ohi da, eta beste aldetik, ikerlariek zuzendarria behar dute, bestela ez dira gauza ezer asmatzeko. Halako zuzendari nekez izaten da, eta izatekotan ere, gaur egungo egoeran ez dute bere esana beteko, hain dira arroak ikertzeko gauza direnak. Bestela, honakook goretsetsa, zuzendarriari laguntzen diona, hiri osoa balitz, bere esanetan jarriko litzateke, jarraian eta kementsu ikertzen jarri ere. Halatan, bere izaerari dagokionez gauzok argituko lirateke, zeren eta, onuragarri zertan diren ohartu barik, herri xeheak zein ikerlariak ere gutxietsi eta oztopatzan dituenean, oztopoak oztopo, aurrera egiten baitute, bere erakarpen handiari esker. Beraz, ez litzateke harritzeko izango argitan azaltzea.

—Izan ere, bere erakarpena izugarria da. Berriz esaidazu argiago, arestian zuk aipatutakoa. Oker ez banago, denen gainetik azalen ikasketa jartzen zenuen, geometria, alegia.

—Bai —esan nuen.

—Ondoren —esan zuen— bere ostean astronomia jartzen zenuen hasiera batean, gero atzera egin zenuen arren.

—Arinegi azaļdu nahiak motelago aurrera egitera behartzen nau-eta. Ostean, trinkoaren azterketa badator ere, alde batera utzi nuen, alfrereko eztabaideak sortzen baititu. Geometriaren ondoren, astronomiaz mintzo naiz, hau da, higiduraz sakoneran.

—Ongi diozu —baietsi zuen.

—Hortaz, astronomia laugarren ikasketa gisa jar dezagun, kontuan hartuta, hiriak hortaz arduatu nahi duen bezain laster, alde batera utzi dugun jakintzari helduko diola.

—Zentzuzkoa da —esan zuen— astronomia astunegi goratu dudalako, duela gutxi errieta egin didazun lez, zuk aintzat hartuko duzun ikuspegitik zureganatuko dizut. Duddarik gabe, guztiontzat agerikoa da arima gora begiratzera behartzen duela, eta hemengo gauzetatik hangoetara daramala.

—Baliteke —esan nuen— guztiontzat agerikoa izatea, baina niretzat ez. Ez nauzu iritzikoa.

—Zein iritzitakoa zara? —esan zuen.

—Egungoek bere filosofiala horretaratzeo, lantzen duten eran, behera begiratzera behartzen dute oso.

—Zelan diozu? —galdezu zuen.

—Nire buruan dudan goikoaldeko izateen ezagutzari lotuta oso da bitxia duzun burutapena. Demagun, gora begira, sabaiko apaingarriei so eginez, norbaitek zerbait atzematen duela. Adimenez, ez begiz, atzematen duela uste duzu. Baliteke zuk zuzen iriztea eta nik zentzugabe; baina nire aldetik, arima gora begiratzen jartzen duen jakintzarik ez dago, izateaz eta ikusi ezinekoaz diharduenaz landa. Nor edo nork ezagutu nahi duena zentzumenez ikusgarria den zerbait baldin bada, hala aho zabalik gora begiratuz, nola aho itxita behera begiratuz, ez du sekula ezagutuko, horrelakorik ez baita ezagutzaren ikergaia.

—Halatan, bere arimak ez du gora begiratzten behera baizik, eta ez itsasoz edo lurrez igerian gora begira balego ere.

—Ongi merezia dut —esan zuen— arrazoi osoz errieta egiten didazu. Baina, ohikoa ez bezala, nola ikasi behar da astronomia, bilatzen dugunari dago-kionez bere ezagutza etekintsua suerta dadin?

—Jarraian azaldu bezala —esan nuen—: zeruan bordatuta dauden apaingarriok daudenik ederrenak eta bikainenak direla pentsatu behar dugu alde batetik, baina beste alde batetik, materialzko osagaiez egokituta daudenez gero, benetako ereduak baino kaskarragoak dira erabat. Hala nola, egiazko arintasuna eta gelditasuna, arrazoi-menaren eta adimenaren ikuspegitik atzemangarriak baitira, baina ez ikusmenarentzat; edota egiazko zenbakien eta egiazko irudien mugimenduarekiko ikasi beharko litzateke astronomia.

—Inola ere ez —esan zuen.

—Beraz —esan nuen— zeruko apaingarriez baliatu behar dugu, ereduaz bezala, ikasi beharrekoa uler dezagun, Dedalok edota beste margolari jaiotzatek bere eskuz bikain marratutako irudiak aurkitu bagenitu bezala. Izan ere, geometriaz jantzita dagoen edonork, halako egintza ikusitakoan, ezin hobeto landuta dagoela aitortuko luke. Halere, egintza horretan berdintasuna, bikoitz za-

zein beste propozizio baten egiazkoan buru-belarri ikasten aritu izana zentzugabea litzaiok.

—Zentzugabe izango ez da, ba? —esan zuen.

—Benetan astronomo denari —esan nuen— ez al zaio gauza bera gertatuko izarren mugimenduari begiratzean? Esan gabe doa, zeruaren egileak ahal denik eta edertasun gehiena zeruan biltzea lortu duela. Egunaren aldean gauaren iraupen aldetik, nahiz hila, urtea zein izarren eta eguzkiaren aldetik, goputzekoak diren lez, aldaketarik txikienik gabe beti berdinak direla pentsatzen duena ez al du arrerotzat joko?

—Hala deritzot nik ere bai —erantzun zuen— zuri entzun bezala.

—Halatan, astronomia geometria bezala landuko dugu, zeruko apaingarriei erreparatu barik, benetako astronomo izatera heldu nahi badugu eta gure arimaren alderdi adimentsua sustatu nahi badugu, alferrekoia izan ez dadin.

—Egia esan —esan zuen— astronomoek gaur gaurkoz burutzen dutena baino dexente lan han-diago agintzen duzu.

—Horrez gainera —esan nuen— legegile garen aldetik, beste jakintzagaietan bezalako aginduak ezarriko ditugu.

—Beste jakintzagai onuratsurik gogoratuko al didazu?

—Ezin dut —esan zuen— oraingoz behintzat.

—Uste dudanez —erantzun nuen— mugimendua ez da bakarra, askotarikoa baino. Jakintsuak, akaso, denak izendatu eta bereiziko lituzke, dena den guri agerian azaltzen zaizkigunak bi dira.

—Zeintzuk?

—Bata astronomia da, eta bestea hari dago-kiona.

—Zein da?

—Agi danez, begiak astronomiaren hididurei begira egokitu diren lez, entzumena soinu harmonikoei begira egokitu dira; pitagorikoek diotenez eta guk ere berdintsu, biak, astronomia eta musika, alegia, ahizpak dira, ene Glaukon.

—Nola diogu, bada?

—Horrelaxe —esan zuen.

—Hortaz —esan nuen— musikan jakitunei galde egingo diegu zer deritzoten honetaz eta besteaz agian, beti ere gure asmo behinenari eutsiz.

—Zein asmo?

—Duela gutxi astronomiaz ebatzi dugun bezala, hezikoz ditugunek ez diote alferrik ikasteari ekingo, ailegatu beharreko helmugara ezinbestez ailegatu barik. Ez al dakizu astronomiarekin harmoniarekin bezainbatean aritzen direnik? Hau da, soinuak elkarrekin duten neurria hartzen ahalegintzen dira, halatan, astronomoek bezala, alferreko lana egiten dute.

—Bai horixe, ala jairkoak —esan zuen— zein barregarria den haien berbaroa. Belarriak tente jarriten dituzte albokoen soinuak entzun nahirik. Bi

soinu artean beste bat, den bitartekorik txikiena entzuten dutela batzuek dioten eran; beste batzuek, aldiz, uste dute lehen ere kordak berdin entzun direla. Bai batzuek bai besteek entzumena adimen a baino nahiago dute.

—Uste dudanez —esan nuen— kordak astindu eta jipoitzen dituen gizajende inozoa ari zara. Azkenean, irudi edo kontakizun hau alde batera utziko dut, gehiegia luzatuko bailitzateke, kordak plektroarekin nola jotzen dituzten, eta eskatutako soinuak ez badituzte jotzen, joleei inon direnak aurpegitzen dizkietela adieraziz gero. Bainaz naiz haietaz min-

tzatzen ari, baizik eta harmoniaz galderak egin asmo dugun horretaz. Besteek astronomoek bezala jokatzen dute. Hots, entzumenez somatzen dituzten soinuetan zenbaikiak bilatzen dituzte, baina ez dute arazoak haraindira jotzen, zenbaki harmoniotsuak zeintzuk eta zergatik diren aztertzen.

—Hori egiteko erraldoia! —esan zuen.

—Dena dela, etekintsua —esan nuen— ederraren eta ongiaren ikerketarako, nahiz eta beste asmorekiko alferrik den.

—Bistan da —esan zuen.

13

—Uste dudanez —esan nuen— aipatutako jakintza hauek guztiak ikasiaz, denen artean dauzen barneko lotura orokorrak aztertzeko asmoa baldin badugu, bilatzen dugun xedeari lotuta guztiz onuratsua litzateke, bestela hutsala.

—Zure iritzikoa nauzu —esan zuen— hala ere, bai luze eta neketsua eskatzen duzun lana, Sokrate.

—Ez al dakizu hauek guzti hauek egiatan ikasi beharreko doinuaren preludioa besterik ez direla? Jakintza hauetako adituak honezkero ez dira dialektikoak.

—Ez, ala Zeus! —esan zuen— topo egin ditu dan gutxi batzuk izan ezik.

—Orduan, bada —esan nuen— jakingarri bakoitzaren zentzuaz galderarik zein erantzunik emateko gauza ez dena, zure iritziz, jakin beharrekoaz ezer jakingo al du?

—Ez dut uste —esan zuen.

—Horregatik, Glaukon —esan nuen— ez al da berau dialektikak gauzatzen duen doinua? Honako jakintza hau, beren-beregi adimenezkoa den arren, begiekin aldera dezakegu, arrestian esan bezala, lehenik eta behin animaliak atzematen ditu, eta poliki-poliki izarrak, azkenik eguzkia atzman arte. Hori horrela, zentzumenak batere erabili gabe, arrazoimenaz baliaturik gauzen bere baitangoa azaltzeko, ongia bere horretan zer den argitu arte, ekinaren ekinez horretaratzan denean, uermenezko alorraren azkenera heldu da.

—Bai horixe —esan zuen.

—Eta zer? Honako bidaia hau ez al da dialekтика deritzozuna?

—Baiki.

—Kateetatik askaturik —esan nuen— itzaletatik itxurazko irudietara eta sutera bihurtzea, baita haitzulotik eguzkiak argitutako lekura bihurtzea ere, adierazi ditugun ikasketen eraginean daude. Hara ailegatzean, bere begiak ahulak direnez gero, hasieran ezin die animaliei, ez landareei, ez eguzkiari begiratu, hori dela eta, uraren azalean islatutako irudiak eta itzalak atzman behar ditu lehenik; irudiok benetako objektuenak dira, haitzuloan ziren itxurazko irudiak ez bezala. Adierazitako zientzia multzoak eragin bera sortzen du, arimaren alderdirik onena bultzatzen baitu izakirik onena ezagut dezan; lehengo adibidearekin alderatuz gero, gorputzaren atal bikaina materiazko mundu ikusgarrian dagoenik argitsuena ikustera igoerazten duen moduan.

—Nire aldetik —esan zuen— ados nago. Hala eta guztiz ere, onartzea uko egitea bezain nekosoa izango zait. Honakok hurrengoetan ere sarri hizpide izango ditugunez gero, orain esan bezalakoa dela demagun, eta, preludioa aztertu dugun eran doinua ikertzeari ekingo diogu. Esaiguzu, bada, dialektikaren mamia zein den, zenbat mota bereizten den, bai eta zeintzuk urrapide ere dituen. Behin bide hauetatik bertaratuz gero, gure bidaia bukatutatz eman eta azkenik atseden hartu ahal izango dugula dirudi.

—Nolanahi ere, ez zara niri jarraitzeko gauza izango, Glaukon maitea —esan nuen— nire aldetik on beharrez jokatzen dudan arren. Hala, ez itxurazko, egiazko ongia baizik, bere horretan somatu

egingo zenuke, nik atzematen dudan ikuspegitik begiraturikoa behin behin. Honelakoa edo bestelako ongia izango den ezbaian sartzea ez du merezi; haatik onartzekoa da ongia izan badela eta ezagutu beharrekoa, ezta?

—Nola ez?

—Prestakizun gisa landutako ikasketetan trebe denak dialektikaren bidez soilik soma dezake ongia, eta beste bide batetik ezin.

—Eta hori onartzea ere merezi du —esan zuen.

—Hona hemen inork ukatuko ez duena: dialektika bide bakarra da izate bakoitzaren zerizana sistematikoki barrundatzeko. Beste ezagutza

gehienak, aldiz, gizakien iritzi eta gogoen gainean sortuak dira, sorketaz eta ekoizpenaz aritzen dira, edo gauza materialak zaintzeaz arduratzentzen dira. Gainerakoak, hala nola geometria eta jarrai-koak, izatearen alderdiren bat antzematen duten horiek, itzartuta ezin antzematurik, izatearekin amets egiten dute, bitarteko hipotesiak oso-osorik alde batera uzten ez dituzten arte. Batetik ezagutzaren abiapuntua zalantzagarria denean, eta bestetik bai ondorioa bai bitarteko ezezagunak direnean, halako argudiaketa nolatan deituko ditugu zientzia?

—Inola ere ez —esan zuen.

14

—Hipotesiak bertan behera utzita, dialektika jatorrizko iturburura abiatzen da sendo osotzeko asmoz, eta arimaren begia basatziak poliki-poliki azaleratu eta igoerazi egingo du gorantz, arestian aipatutako ikasketak bitarteko dituelarik. OhituraZ aipatu ikasketei ezagutza izena jarri diegun arren, beste izen bat beharko lukete izan, ustea baino argiagoa, eta ezagutza baino ilunagoa denari ezartzeko modukoa. Aurreko batean, pentsamendua edo arrazoizko ezagutza izena erabili izan dugu. Hala eta guztiz ere, izena dela kausa ez genuke eztabaiderik sortu beharko, gurea bezalako aparteko ikergaia aurrean dugularik.

—Ez horretan —esan zuen.

—Nahikoa da —esan zuen— aurrean bezalaxe, lehen atalari ezaguntza (zientzia) izena jarriko diogu; bigarrenari pentsamendua; hirugarrenari susmoa eta irudimena laugarrenari. Azken bi atalek ustea delakoa osotzen dute, eta lehenengo biek adimena. Ustea sorketari lotzen zaio, eta adimena zerizanari.

—Hau honela, zerizana sorketarekin elkartzan da adimena ustearekin elkartzten den eran. Bai ustearen atala, bai adimenarena bitan banatzeko arrazoia, nahiz eta honetako analogia asmatu izana alde batera utzikor ditugu, Glaukon, orain arte baino luzeago ezbaian gal ez gaitezen.

—Nire aldetik —esan zuen— ulertzen ditudan neurrian behin behin, honako kontuekin ere ados nago zurekin.

—Gauza bakoitzaren izateaz ohartzen denari dialektiko deitzen al diozu? Bere baitarako edo bes-

te inori izatea adierazteko ezindurik dagoenak ez du ezagutzarik lortu.

—Bai ba —erantzun zuen.

—Ongiarekin gauza bera gertatzen da. Arrazoi-menz baliaturik ongia zer den zehaztu eta bereizteko gauza ez denaz, eta kritika guztien gainetik igaro, eta eragozpenak argudio sendo batez zanpatuz, borrokaldian bezala ausardi handiz aurrera egiteko gauza ere ez denaz, ez al duzu esaten ez ongia bere senean, ez inongo gauza onik ezagutzen ez duenik? Ongiaren irudiren bat atzematen badu, ustearen bidetik lortuko du, eta ez ezagutzarenetik. Horrez gainera, bizitza honetan zehar igarotzean, amets besterik ez du egiten, harik eta Hadesera jaitsita lozorrotik esnatu arte.

—Bai, ala Zeus!, ozenki esango ditut gauza horiek guztiak.

—Bada, orain hitzez hezten dituzun ikasleen ardura egijaten bazenu, ez zenieke hiriaren agintea emango, ez eta kexka handiko kontuetan eskuramenik ere, zentzunekoak ez balira.

—Ezin uka —esan zuen.

—Izan ere, galderak eta erantzunak ematen irakasten duenarekin buru-belarri jarduteko aginduko al zenieke?

—Bai horixe —esan zuen.

—Ez al duzu uste —esan nuen— dialektika gaintzeko ikasketen erpinean dugula, eta bera baino gorago jartzeko gisan ez dagoela ezer, ikasketen inguruko koska bukatutzat dugularik?

—Bai hala uste dut nik ere bai —esan zuen.

—Hortaz —esan nuen— oraingo honetan ikastek nori eta nola eman adieraztea falta duzu.

—Bistan dago —esan zuen.

—Gobernatzeko hautatuek nolako izaera duten gogoratzen duzu?

—Ez, bada —esan zuen.

—Zuk zeuk pentsatu bezala, aldarte honetako izaerak hautatu behar genituen.

—Hala nola, sendoenak eta adoretsuenak aukeratu behar, baita ederrenak ere, ahal den neurrian. Gorputzaren dohain horiek izateaz gain, heziketarako jaoak behar dira izan.

—Zeintzuk dira?

—Lagun zorionekoa, ikasketarako zorroztasuna behar dute, ikastea neketsu suertatu ez dakien. Kontu egizu, zientzia abstraktuak ikasten, soinketa-rekin baino askoz arinago nekatzen dela arima, gorputzaren nekea ez baitu bere gain hartzen.

—Egia da —esan zuen.

—Bilatu, oroimen handikoak eta nekaezinak bilatuko ditugu, eta era guztiriko lan zaletasuna dutenak. Bestela, gorputzari dagozkion lanak egiteaz gain nola onartuko dute ikasketari dagokiona egitea?

—Inork ere ez luke egingo —esan zuen— dohainez ongi hornituta egon ezik.

—Gaur gaurkoz, egiten den hutsa, filosofiarri horrenbeste kalte egin diona, honetan datza, hau da, horretan aritu direnek ez diote behar beste lo-tsarki izan. Horretaratu direnak zintzoak behar dute izan, eta ez zantarrak.

—Nola? —esan zuen.

—Lehen lehenik —esan nuen— filosofiarra hurbilduko denak lanerako gogotsua izan behar du, ez, aldi, gauza batzuetarako saiatsu eta besteetarako ez. Ezian, zein soinketan, zein gorputzarekin denetako lanak gogara egiten dituenean, eta ikastea, entzutea edo ikertza bezalakoak gorrotatzeten dituenean honako hau gertatu ohi da.

—Ezin argiago.

—Bada —esan nuen— gogozko gezurra, are gehiago beste norbaiten gezurra gorrotatu eta nekez onartzen badu, eta oharkabeen egiten den

gezurra, osterantzean, lasai asko onartzen duena, eta ezjakinean harrapatzen dutenean haserretzen ez dena, egiaren bilaketan ezegokia izango da, txerria basatzan dabilen antzera bere ezjakinean pozarren zikinduz.

—Bai noski —esan zuen.

—Zantarria eta zintzoa bereizi nahian, neurritasuna, adorea, eskuzabaltasuna eta halako bertuteei kontu hartu behar diegu. Gizabanakoa edo hiria, aurreko bereizten ez daki larrik, lagun edo gobernarri gisa norbait hartzera behartuta dagoenean zantarria eta ezegokia izango da bere aukeraketa.

—Jakin —esan zuen— horrela da.

—Beraz, kontu handiz arituko gara. Ikasketa eta jarduketa honetarako hezikoz ditugunak bai gorputzoz bai arimaz ongi hornituak badira, zuzenbi-deak ez digu ezer aurpegitatuko, eta hiria nahiz sistema politikoa salbatuko ditugu. Horretan jardungo dutenak bestelakoak badira, bestela ger-tatuko da, eta ondorioz filosofia are barregarriagoa bihurtuko dugu.

—Guztiz barregarria litzateke, bai horixe —esan zuen.

—Niri ere —esan nuen— zerbaite barregarria gertatzen ari zait.

—Zer? —esan zuen.

—Ahaztuta nuen jolasean ginela —esan nuen— eta bortitzegi egin dudala berba.

—Bestetik, hitz egiten nuela, filosofiarri erreparatuz, lotsagarri iraindua izan dela ohartuta hase-rettu naiz, eta errudunekin suminduta, hitzak gehiegi larritu ditut.

—Ez, ala Zeus! —esan zuen— ez da, ez, nik dudan iritzia.

—Lehen aukeraketan, zaharrak hautatu baditu-gu, bigarren aldi honetan, ez da egingarria izango. Ez dugu Solon sinetsiko esaten duenean agure batek gauza asko ikasten duela. Agurea bizkorrago arituko da lasterketan ikasketan baino. Gaztetan lan handiak eta anitzak burutzen dira.

—Ezin uka —esan zuen.

—Zenbakie eta geometriari dagokiona, baita dialektikaren aurretik ikasi beharreko jakintza guztiek ere, umetan eman behar zaizkie ezagutzera, irakaskuntza indarrez ezerri barik.

—Zergatik?

—Ez dagoelako jakintzarik gizaki askeak morroi lez ikasi behar duenik. Izen ere, behartuta ikasitako ariketek gorputzari kalterik ez badiote egiten ere, arimari dagokionez, osterantzean, indarrez barneratzen dituen ikasgaiet ez dute iraupenik gogamenean.

—Hala da —esan zuen.

—Hortaz, ene adiskide ona, ez hezi haurrak indarrez, jolasean baizik. Honela jokatuz gero, haientariko bakoitzak zernolako ahalmena duen ezagu tu ahal izango duzu.

—Zentzuneko da diozuna —erantzun zuen.

—Bestalde, gogoratuko duzunez, esan genuen zaldi gainean umeak, ikusle, gudara eraman behar ditugula, eta, arriskurik ez egotekotan bertaratu, txakur kumeen antzera odola dasta dezaten.

—Gogoratzen dut —esan zuen.

—Honelako zeregin, ikasketa eta arriskuetan trebetasun apartekoak erakusten duena aukerako talde batean sartu behar dugu.

—Zein adinetan? —esan zuen.

—Bizpahiru urtetan, edo, derrigorrean burutu behar duten soinketa garaia bukatzean, tartean nekeak eta logureak, ikasketaren arerioak izanik, beste edozein ariketa biziki oztopatzan baitu. Horrez gainera, norberak soinketako ariketak nola egiten dituen erakustea izango da eskatutako probetako bat, ez xumeena.

—Nola ez? —esan zuen.

—Sasoialdi horren ondoren —esan nuen— hogeitze beteta, hautatuei besteei baino ohoire handiagoak eskainiko dizkiezu. Ostean, txikitau

jasotako ikasketen xehetasunak batera bilduta, zientzien arteko loturak erakutsiko zaizkie, bai eta izakiaren izatea ere.

—Egaitan —esan zuen— barneratzen den jakintzen artean irauten duen bakarra da.

—Horrez gain —esan nuen— norberaren izakera dialektikoa ote den ondoen erakusten duena da. Hau da, osotasunaren ikuspegia hartzen duena dialektikoa da, eta bestela, ez.

—Zurekin bat nator —esan zuen.

—Horregatik, gainerakoei aurrea hartzeaz gain, jakintzetan ikastun eta guda nahiz bestelako jardunetan tinko direnak lehen hautatuen artean bereiziko dituzu berriro, hogeita hamar urte bete bezain laster, lehen baino ohoire handiagoak eskaini eta probatzeko asmotan, inongo zentzumenik erabili gabe, dialektikaren bidez izatearen muina atzematera heltzeko gauza ote den. Hona hemen, kontu handiz burutu beharreko eginkizuna.

—Zer dela eta? —galdetu zuen.

—Ez duzu ikusten —esan nuen— gaur egunean dialektikak jasaten duen kaltea norainokoak den?

—Zein? —esan zuen.

—Dialektikan aritutakoei gertatutako nahasmenari harrigarría al deritzozu eta ez al dituzu barkatzen?

—Zergatik? —esan zuen.

—Hain zuzen ere, gertatuko zaie usteko seme-alabari bezala. Alegia, itzal handiko senide kopuru tsu batean atzamar puntetan hazitako gaztea, heldutakoan, usteko gurasoen seme-alaba ez dela ohartzen da, benetakoak nortzuk diren ezin aurkiturik. Ezagutu aurretik eta ostean, lausengari eta usteko gurasoekiko bere jarrera zein izango litzatekeen asmatuko al duzu? Edota nahiago al duzu nire ustea entzun?

—Gauzak horrela —esan zuen— uste dut usteko aita-ama eta senidekoak lausengariak baino gehiago ohoretuko dituela, eta urrialdian balira atoa lagunduko lituzke. Bestetik, haienganako lotsa handia izango luke, bai hitzez bai ejitez. Azken batean, garrantzizko kontuetan bere esanera arinago jarriko litzateke, egia ezagutu gabe egon zeneko denboraldian izandako lausengariekin baino.

—Hala da —esan zuen.

—Gertatutakoaz ohartuaz batera, gurasoenganako lotsa lasatuko litzateke, lausengarienganakoa biziagotuko, eta honekiko esanekoa litzateke lehen ez bezala. Geroko bizimodu haien erara egokituko luke, eguneroko elkarbizitzan. Izaera eskuzabalekoa ez balitz, ez litzateke bere usteko gurasoez, ez senidekoez gehiagotan arduratuko.

—Bai horretan —erantzun zuen— zuk esan bezala gertatuko da. Dena den, aipatu irudia zelan egokitzen zaio dialektikari?

—Jarraiko gisara. Umetatik, bai zuzentasunaz bai jatortasunaz eredu batzuk izan ditugu, heziketa bertatik eramateko, gurasoek on beharrez bete eta jarraitu ditugunak.

—Hala da.

—Honem aldean, egon, badaude atsegina ekartzeko hitza ematen duten beste jarraibide liluragarri batzuk, gure arima konbentzitu barik, lausengatzen eta bertara erakartzen sariatzen direnak, gutxieneko zentzuna eduki ezik.

—Hala dirudi.

—Eta zer? —esan nuen—. Halako gizon-ema-kumeari zuzenekoa zer den, galdueta eta legearen arabera ikasitako erantzunez gero, bere erantzuna ukatuta, berez zuzenekorik ote den dudan jartzen bazaio, eta ohoretan dituzunekin ere ezbaian jarriz gero, nolako jokabidea izango du bere esanetara jarri behar den aldetik?

—Nahi eta ez —esan zuen— haienganako lotsarik ez esanekotasunik ez du erakutsiko.

—Beraz —esan nuen— arimak eredugarritzat hartzen ez dituen artean, eta oraindik-orain egia aurkitzera ailegatu barik, zein jokabideari atxekituko zaio arima lausenguari ez bada?

—Bai horretan —esan zuen.

—Orduan, uste dudanez, ohartuko da lehen legeen esanetara buru makur zela, eta orain aurka gaiztotu dela.

—Besterik ezin.

—Hortaz —esan nuen— dialektikan hala dihardtenei gertatzen zaiena ez al da guztiz berezkoa, eta nik lehen esan bezala, ez al dute barkatza merezi?

—Horrez gainera, haienganako errukia izatea ere bai.

—Horregatik, hogeita hamar urte ingurura heldutakoan, haienganako errukia ez izateko, ahalik eta zuhurtzien jokatuko dugu, dialektika erakustearakoan, ezta?

—Bai horixe —esan zuen.

—Gazte bitartean, dialektikarik ez dastatzea ez al da zuhurra? Igarri duzunez, gazteak argudio ahalmena lehendabiziz gozatu duenean, jolas modura erabiltzen du, han-hemen kontraesanak bilatzeko asmoz, eta nahasmena sortzen dutenek jokatu bezala, hainek ere besteen aurka egiten dute, hurbiltzen den edonori zakurkumeen antzera haginka eginez hitz bidez.

—Egijatan, hori gozamena!

—Behin jende askoren berbakunea ezeztatuz gero, bere aurka ere maiz ezeztapena jasan dutelarik, lehen zituzten uste sendoak agudo kolokan jartzen dituzte, eta horren ondorioz, gainerakoan aurrean bere burua ez ezik, filosofiarri dagokion guztia ere arbuiatzentzu dute.

—Egia da oso —esan zuen.

—Helduak, aldiz —esan nuen— ez du ohitura txar horretan parte hartu nahi izango, aitzitik, egia ikertu nahirik eztabaidan dabilenaren antzera jardutea atseginago izango du dibertitzeko asmoz jolasean jardutea baino. Halatan jokatzen duenak denen aurrean zentzuneko jarrera agertuko du, eta filosofia desohoretu beharrean errespetagarriago bihurtuko.

—Bai horixe —esan zuen.

—Dialektika ikasiko dutenek izaeraz sendoak eta tinkoak izan behar dutela esaterakoan, zuhur aritu gara, aitzitik, egun gertatu bezala, lehen aile-gatutakoak, ezterako jarrera egokirik ez dakarrenak ez du honetan parte hartuko.

—Egia da —esan zuen.

—Beraz, soinketan halako bi urtez, beste arketarik egin gabe dialektikan jo eta ke jardutea nahi-koia izango al da?

—Sei ala lau urte dira diozunak? —galdetu zuen.

—Ez kezkatu —esan nuen— jar ezazu bost. Horren ostean, haitzulora jaitsiaraziko dituzu, eta derrigortuko dituzu gudaren eta gazteen eginkizunak gain har ditzaten, eta honelakoetan esperientziaren aldetik inor baino eskasagoak izan ez daitezten. Proba hauekin igarriko diezu alde guztietatik erakargarrien aurrean tingo ala txepel aurre egiten dieten.

—Zenbateko denboraldia jarriko duzu horretarako? —esan zuen.

—Hamabost urte —erantzun nuen—. Berrogeita hamargarren urtera iritsi eta bizirik dirautenak, eta, hala ariketan nola ikasketan alderdi guztietatik gailendu direnak azkeneraino bideratu eta dena argitan jartzen duena aurrez begiratzera behartuko ditugu. Ongi bere baitan atzemanda-koan, eredu gisa hartaz baliatuko dira, bai nork bere usadioak, bai hiritar bakoitzak bere kontuak, bai estatua arautzeo. Aldi gehienetan filosofian emango dute, eta txanda datorkienean, zeregin politikoak bere gain hartu eta hiriaren onerako banan-banan gobernatu beharko dute ezinbestean, ez gauza ohoregarritzat harturik. Hirizaintzan bere ordeko gogoangarriak hezitzen buru-belarri ahaleginduz gero, bizaldi honetatik zorionekoan irletara igaroko dira. Hiriak egundoko hilobiak eraikiko dizkie, eta Apoloren esanak hala baderitzo, demonei bezala sakrifizioak egingo zaizkie, eta osterantzean, zorioneko arima eta jainkoei bezala.

—Bai ederrak —esan zuen— eskultoreak bezala irudikatu dituzun gobernariak.

—Baita andre gobernariak ere, Glaukon! —esan nuen—. Aipatutako jakingarrietan ez nataio lotu gizonezkoei andrazkoei baino gehiago, honakook izaera egokia baldin badute.

—Zuzenagorik ez da —esan zuen— gizonezkoen eta andrazkoen artean dena berdintsu izan behar da eta.

—Eta zer? —esan nuen— aitortuko didazunez, hiriaz eta gobernuaz esan duguna ez da amets hutsala, aitzitik, egingaitza bada ere egingarria, baldin eta, egungo ohoreak mespreszagarritzat harturik, gutxiesten dituzten agintariak hirian badira, bat edo gehiago. Benetako filosofoa izanik, zuzena estimatuko dute, baita nahigarririk handien nahiz derrigorrezkoen gisa hartuko ere. Zuzenaren esanetara jarrita, estatua antolaketan dihardutenean hura sustatzen ahaleginduko dira.

—Nola? —esan zuen.

—Hamar urtetik gora hirian diren guztiak soroetara bidaliko ditugu —esan nuen— eta gaur-gaurko usadioetatik, gurasoek erakutsiak, beraien seme-alabak ateraraziko ditugu, lehen azaldu bezalako hiriaren ohitura eta legeen arabera heztek. Lehen agertu dugun hiria eratzeko ez al da honakoa biderik azkarrena eta errazena? Ondorioz, estatua zorioneko bida, hiritarrentzat ere onuratsua izango da edonondik ere.

—Bai, erabat —esan zuen—. Ene iritziz, Sokrate, nola zertuko den oso ondo azaldu duzu, inoiz gauzatzerik baldin badu.

—Honezkero —esan nuen— hiri horrekin eta bere gisako gizakiarekin ez al dugu hitz gehiegi luzatu? Argi dago, hortaz, nolakoa izan behar duen.

—Argi dago —esan zuen— zuk esan bezala, bukatu delakoan nago.

ERREPUBLICAKA VI LIBURUA